

Europos Sąjungos
Taryba

Briuselis, 2022 m. kovo 23 d.
(OR. en)

7426/22

AGRI 111
ENV 255
AGRIFIN 33
AGRIORG 35
SOC 180
COH 23
ALIM 2
COHAFA 36
DEVGEN 54

PRIDEDAMAS PRANEŠIMAS

nuo:	Europos Komisijos generalinės sekretorės, kurios vardu pasirašo direktorė Martine DEPREZ
gavimo data:	2022 m. kovo 23 d.
kam:	Europos Sąjungos Tarybos generaliniam sekretoriui Jeppe TRANHOLMUI-MIKKELSENUI
Komisijos dok. Nr.:	COM(2022) 133 final
Dalykas:	KOMISIJS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, EUROPOS VADOVŲ TARYBAI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI Apsirūpinimo maistu užtikrinimas ir maisto sistemų atsparumo didinimas

Delegacijoms pridedamas dokumentas COM(2022) 133 final.

Pridedama: COM(2022) 133 final

Briuselis, 2022 03 23
COM(2022) 133 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, EUROPOS VADOVŲ
TARYBAI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI**

Apsirūpinimo maistu užtikrinimas ir maisto sistemų atsparumo didinimas

1. ĮVADAS

Neišprovokuota Rusijos invazija į Ukrainą dar labiau destabilizavo jau ir taip pažeidžiamas žemės ūkio rinkas. Viso pasaulio žemės ūkiui spaudimą daro COVID-19 pandemija ir klimato kaita. Naujausioje Tarpvvyriausybinės klimato kaitos komisijos ataskaitoje pateikiama informacija apie tai, kaip dėl sausrų, potvynių, karščio bangų ir kylančio jūros lygio jau kyla grėsmė apsirūpinimui maistu ir mitybai ir kaip ši grėsmė dėl visuotinio atšilimo turėtų toliau didėti, ypač pažeidžiamuose regionuose¹.

Dar prieš invaziją biržos prekių rinkose pastebėtas didelis kainų šuolis. Jis žemės ūkio rinkose pajaustas kylant energijos ir trąšų kainoms, o dėl jų – ir žemės ūkio produktų kainoms. Palyginti su praėjusių metų vasario mėn., ES maisto kainos padidėjo 5,6 proc.

Šiuo metu pavojaus maisto tiekimui ES nekyla. ES, kaip viena iš pagrindinių kviečių ir miežių eksportuotojų, iš esmės apsirūpina pagrindiniais žemės ūkio produktais ir gali patenkinti kitų pagrindinių produktų, tokių kaip kukurūzai ar cukrus, vartojimo poreikius. Be to, ES iš esmės apsirūpina gyvūniniais produktais, įskaitant pieno produktus ir mėsą, bet to negalima pasakyti apie jūros gėrybes.

Tačiau dėl invazijos į **Ukrainą ir pasaulio mastu sparčiai kylančių biržos prekių kainų** kainos žemės ūkio ir jūros gėrybių produktų rinkose didėja ir **atsiskleidžia mūsų maisto sistemos pažeidžiamumas**: priklausomybė nuo, pavyzdžiui, energijos, trąšų ir pašarų importo. Šiomis aplinkybėmis didėja gamintojų išlaidos ir daromas poveikis maisto kainai, todėl **kyla susirūpinimas dėl vartotojų perkamosios galios ir gamintojų pajamų.**

Didelį nerimą dėl pasaulio apsirūpinimo maistu kelia ir prekybos sutrikimai, kuriuos lemia karo poveikis trumpuoju laikotarpiu ir su juo susijęs ilgesnį laikotarpį jausimas netikrumas. Didžiulis maisto stygius patiriamas apgultuose Ukrainos miestuose. Dideli Juodąja jūra vykdytos prekybos grūdais ir aliejingosiomis sėklomis srautai praktiškai sustojo.

Dėl karo Ukrainoje rinkos lūkesčiai radikaliai pasikeitė, o tai turi įtakos visų biržos prekių, įskaitant pirminius žemės ūkio maisto produktus, kainoms. Didžiausias **nerimas dėl apsirūpinimo maistu** kyla pasaulinėje **kviečių rinkoje**. Nuo invazijos pradžios kainos kviečių ateities sandorių rinkose padidėjo 70 proc. Pavojus pasaulinei kviečių produkcijai kyla tiek dėl tiekimo sukrėtimo, susijusio su Ukrainos ir Rusijos produkcijos dalimi kviečių rinkose, tiek dėl smarkiai padidėjusių gamybos sąnaudų (visų pirma dėl pabrangusių gamtinių dujų, azoto trąšų ir deguonies). Kviečių produkcijos dalis, kuriai reikėtų rasti alternatyvų norint per šį ir ateinančią sezoną patenkinti pasaulinius maisto poreikius, sudaro iki 25 mln. tonų².

Dabar labiau nei kada nors anksčiau **metas parodyti solidarumą**. Šiame komunikate išdėstomas Komisijos atsakymas į 2022 m. kovo 10–11 d. Versalio deklaracijoje pateiktą

¹ [Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability | Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability \(ipcc.ch\)](https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/)

² Apskaičiuota, kad iki 2022 m. birželio mėn. pabaigos Ukraina negalės eksportuoti apie 5 mln. tonų kviečių. Be to, tikėtasi, kad 2022–2023 prekybos metais Ukraina eksportuos dar 20 mln. tonų kviečių, bet tai gali būti neįgyvendinama. Šie skaičiai neatspindi jokio poveikio Rusijos kviečių eksportui.

Europos Vadovų Tarybos raginimą pateikti pasiūlymų, kaip spręsti kylančių maisto kainų ir pasaulio apsirūpinimo maistu klausimą. Jis grindžiamas padėties vertinimu (1 priedas) ir parengtas vadovaujantis Europos žaliojo kurso komunikate ir strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“ išdėstyta sąžiningos, sveikos ir aplinkai palankios maisto sistemos vizija. Komunikate nustatomos **trumpalaikės priemonės, kurių tikslas – padėti Ukrainai apsirūpinti maistu ir remti žemės ūkį**, taip pat remti pasaulio apsirūpinimą maistu ir ES gamintojus bei vartotojus. Jame taip pat raginama šalinti didėjant krizei atsiskleidžiančius trūkumus, **skatinant ES ir visame pasaulyje pereiti prie tvarių, atsparių ir sąžiningų maisto sistemų**.

2. PASAULIO APSIRŪPINIMAS MAISTU

Rusijos invazija į Ukrainą gali turėti sunkių padarinių pasaulio apsirūpinimo maistu galimybėms – šie padariniai gali būti jaučiami ne tik Ukrainoje, bet ir daugelyje maisto stygių patiriančių Afrikos (įskaitant Užsachario Afriką), Artimųjų Rytų ir Vakarų Balkanų šalių. Tikėtina, kad, didėjant maisto kainoms, šiose šalyse didės skurdas ir nestabilumas.

Didelis susirūpinimas kyla dėl karo draskomos Ukrainos apsirūpinimo maistu, visų pirma dėl to, kad Rusija, atrodo, sąmoningai taikosi į maisto atsargas bei sandėliavimo vietas ir jas naikina. JT kreipimesi įvertinta, kad Ukrainoje poveikį pajus iki 18 mln. žmonių, iš kurių iki 6,7 mln. turės vėl persikelti šalies viduje. Atsižvelgiant į maisto trūkumą miestuose ir milijonus pabėgėlių bei perkeltųjų asmenų, **Ukrainai reikia skubios pagalbos maistu**. Humanitarinės pagalbos teikėjai, pavyzdžiui, veikiantys pagal Pasaulio maisto programą, teikia pagalbą maisto srityje ir didina veiklos mastą. ES pagalba telkiama pasinaudojant civilinės saugos ir humanitariniais mechanizmais. Ukrainai ir Moldovai jau teikiamos ES humanitarinės pagalbos, apimančios pagalbą maisto srityje ir paramą pagrindiniams poreikiams patenkinti, vertė siekia 93 mln. EUR.

Karo ir bendrų neramumų poveikis 2022 m. derliui Ukrainoje, žinomam kaip Europos javų aruodas, **bus didžiulis**. Kad būtų užtikrinta produkcija, Ukrainos ūkininkams reikia sėklų, dyzelino, trąšų ir augalų apsaugos produktų. Komisija padeda Ukrainai rengti ir įgyvendinti trumpalaikio ir vidutinės trukmės apsirūpinimo maistu strategiją, kuria siekiama užtikrinti, kad ištekliai, kai įmanoma, pasiektų ūkius ir būtų išlaikyti transporto ir sandėliavimo įrenginiai, kad Ukraina galėtų išmaitinti savo piliečius ir galiausiai atgauti eksporto rinkas. Komisija, bendradarbiaudama su Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacija (FAO), imasi veiksmų Vakarų Ukrainoje, kad paremtų smulkius ūkius ir užtikrintų žemės ūkio gamybą. Be to, Ukrainos žemės ūkio institucijų prašymu Komisija užtikrins, kad būtų išlaikytas ir lanksčiai palengvintas tiek į Ukrainos rinkas importuojamų, tiek iš jų eksportuojamų produktų pateikimas į ES rinkas. Ukrainos Vyriausybė pagal programą, kurios vertė – 25 mlrd. grivinų (760 mln. EUR), planuoja finansuoti ūkininkų paskolų palūkanas. Tai – viena iš daugybės naujų priemonių, kuriomis siekiama sušvelninti dėl karo patiriamą ekonominį sukrėtimą. Galiausiai ne mažiau svarbu pažymėti, kad pagalbą ir paramą Ukrainos ūkininkams teikia ES ūkininkų organizacijos.

Karas daro tiesioginį poveikį pasaulinėms maisto produktų (visų pirma kviečių, kukurūzų, miežių ir saulėgrąžų aliejaus) atsargoms, taip pat trąšų ir energijos kainoms. Šiuo metu didėjančios kainos apsunkina dėl COVID-19, sausrų ir kitų konfliktų jau ir taip sudėtingą socialinę ir ekonominę padėtį. **2021 m. rugsėjo mėn. duomenimis didelį maisto stygių patyrė daugiau kaip 161 mln. žmonių 42 šalyse**. Kone kas trečias žmogus pasaulyje neturi galimybių gauti pakankamai maisto, o maždaug 3 mlrd. žmonių

neįperka sveiko maisto. Šie skaičiai gali toliau didėti ir todėl gali būti dar sunkiau iki 2030 m. pasiekti darnaus vystymosi tikslus. Remiantis pradine FAO analize, prognozuojama, kad visame pasaulyje neprievalgi patiriančių žmonių skaičius padidės 7,6 mln. (pagal vidutinio sukrėtimo scenarijų) arba net 13,1 mln. (pagal didelio sukrėtimo scenarijų).

Šiomis aplinkybėmis ir tokiu metu, kai padidėjo skola ir daromas poveikis valiutų kursams, daugelyje mažų pajamų šalių ir net mažesnių nei vidutinių pajamų šalių **didėja (maisto) importo išlaidos**. Didelis poveikis jaučiamas šalyse, kurios didelę dalį maisto produktų, visų pirma svarbią pagrindinę biržos prekę – kviečius, importuoja iš Rusijos ir Ukrainos (pvz., Afrikos, Artimųjų Rytų ir Vakarų Balkanų šalyse), todėl jose gali padidėti įtampa, o dėl jos – kilti socialinių neramumų, vykti radikalėjimas ir atsirasti nestabilumas. Šalys, kuriose didelė dalis žemės ūkio gamybos priklauso nuo trąšų importo (o kai kurios iš jų taip pat yra priklausomos nuo kviečių importo), patirs vis didesnes išlaidas, o šios, susidarius užburtam ratui, gali tapti nepakeliamos. Dėl to gali kilti didelė grėsmė maisto gamybai kelis ateinančius derliaus sezonus.

Tikėtina, kad tiek humanitariniai poreikiai, tiek išlaidos didės ir dar labiau apsunkins su humanitarine pagalba susijusią padėtį. Pavyzdžiui, Pasaulio maisto programoje apskaičiuota, kad dėl bendro maisto ir kuro kainų padidėjimo poveikio jos įgyvendinimo sąnaudos, palyginti su dabartiniu lygiu, padidės 26,1 mln. EUR per mėnesį. Palyginti su ikipandeminiu lygiu, tokios papildomos sąnaudos sudarys 63,8 mln. EUR per mėnesį.

ES, kaip humanitarinės ir vystymosi pagalbos teikėja, atliekanti svarbų vaidmenį užtikrinant apsirūpinimo maistu ir mitybos saugumą, teikia didelę finansinę ir politinę paramą. Nuo 2015 m. ES humanitarinei pagalbai maisto srityje kasmet išleidžia mažiausiai 350 mln. EUR. Be to, 2014–2020 m. laikotarpiu **ES, siekdama pagerinti neturtingiausių ir pažeidžiamiausių asmenų aprūpinimą maistu, padėti panaikinti badą ir geriau spręsti visų formų netinkamos mitybos problemą, vystomajam bendradarbiavimui skyrė per 10 mlrd. EUR**. 2021–2024 m. laikotarpiu ES tarptautiniam bendradarbiavimui siekiant mitybos tikslų įsipareigoja skirti bent 2,5 mlrd. EUR (1,4 mlrd. EUR vystymuisi ir 1,1 mlrd. EUR humanitarinei pagalbai). Pagal 2021–2027 m. tarptautinio bendradarbiavimo programą ES rems maždaug 70 šalių partnerių maisto sistemas.

Nuo Rusijos invazijos į Ukrainą **staiga asimetriškai pakilusios ateities sandorių kainos rodo**, kad didžiausias **nerimas dėl pasaulio apsirūpinimo maistu** kyla **kviečių rinkoje**. **Geostrategiškai labai svarbu**, kad sprendžiant numatomo pasaulinio kviečių trūkumo problemą ES prisidėtų prie produkcijos atotrūkio mažinimo. **ES yra ne tik grynoji kviečių eksportuotoja: joje auginamų kviečių derlumas – didžiausias pasaulyje**³. Nuo praėjusios vasaros ES eksportavo 19 mln. tonų kviečių, o iki birželio mėn. pabaigos tikimasi eksportuoti dar 13 mln. tonų. Gali būti, kad dėl didelių kainų, skatinančių pardavimą eksportui, šis skaičius šiek tiek padidės. 2022 m. ES žieminių kviečių derliaus perspektyvos yra geros, nes jiems skirti plotai, palyginti su praėjusiais metais, padidėjo 1 proc. ir pagrindinėse kviečių auginančiose valstybėse narėse pasėliai žiemą nenukentėjo nuo nepalankių oro sąlygų.

Trumpuoju laikotarpiu Komisija, koordinuodama veiksmus su kitais pasauliniais veikėjais, reguliariai stebi ir analizuoja maisto kainas ir maisto stygiaus klausimą,

³ Vidutinis kviečių derlius ES yra 5,3 tonos/ha, palyginti su 4,3 t/ha Ukrainoje ir beveik 3 t/ha arba mažiau kitose pasaulio šalyse.

įskaitant atsargų kiekį šalių ir regionų lygmenimis, kai įmanoma, pasinaudodama Žemės ūkio rinkų informacine sistema (AMIS). Ji stebi tų biržos prekių, kurių atsargų lygis pasaulyje yra žemas, poreikius, kad galėtų duoti tinkamus rinkos signalus, kuriais būtų paskatinta tvaria praktika grindžiama gamyba. **Turėtų būti padidinta humanitarinė pagalba** maisto stygių patiriančioms šalims ir nuo konfliktų nukentėjusioms Šiaurės Afrikos, Artimųjų Rytų, Azijos ir Užsachario Afrikos šalims. Pagalba, kai aktualu, turėtų būti grindžiama humanitarinės pagalbos, vystymosi ir taikos tarpusavio sąsaja ir turėtų būti išplėstas Pasaulinio kovos su maisto krizėmis tinklo darbas į jį įtraukiant nacionalinio ir vietos lygmenų veiksmus. Be to, per 2022 m. kovo 21–23 d. vykusį pirmąjį Europos humanitarinį forumą buvo paskelbtas raginimas imtis veiksmų, kad **veikiant išvien kaip Europos komanda būtų sprendžiama pasaulinė humanitarinė apsirūpinimo maistu krizė**. Humanitarinė paramos ir atkūrimo pagalba gali būti padidinta ES ir jos valstybėms narėms imantis kolektyvinių veiksmų.

Padėti sumažinti dėl Rusijos invazijos Ukrainos gyventojų patiriamas kančias, užtikrinant prieigą prie pagrindinių prekių bei paslaugų ir apsaugą siekiama pagal siūlomą **ES skubios paramos Ukrainai programą** (330 mln. EUR). Šiais veiksmais taip pat bus prisidedama prie šalies gebėjimo greitai atsigauti ir atsparumo hibridinėms grėsmėms didinimo gerinant valdžios sektoriaus, ekonominės veiklos vykdytojų, žiniasklaidos ir pilietinės visuomenės gebėjimą atlaikyti krizės poveikį ir prisidėti prie šalies atsigavimo. Be to, dėmesys bus skiriamas nedidelio masto civilinės infrastruktūros atstatymui bei jos strateginiam planavimui ir energetiniam saugumui.

Tais atvejais, kai tenkinami tinkamumo finansuoti reikalavimai, šiuos veiksmus galima papildyti skiriant makroekonominę paramą poveikio švelninimo priemonėms, kuriomis remiamos (maisto) kainų kilimo labiausiai paveiktos gyventojų grupės, ir parengiant išsamius socialinės apsaugos mechanizmus. **Be to, siekdama remti žaliąjį ekonomikos atsigavimą, ES į platesnį politinį dialogą, finansavimo strategijas ir veiksmus gali toliau integruoti skolos mažinimo klausimą**. Siekiant užkirsti kelią būsimiems sukrėtimams, kol jų nepatyrėme, ir sumažinti patiriamų sukrėtimų poveikį, o ne vien reaguoti į jų padarinius, turėtų būti įdiegti išankstinio prognozavimo mechanizmai.

Be to, ES toliau tvirtai pasisakys (be kita ko, tarptautiniuose forumuose) už tai, kad būtų **vengiama maisto produktų eksporto apribojimų ir draudimų**, nes 2007–2008 m. krizė įvairiose pasaulio dalyse aiškiai parodė, kad tokios praktikos rezultatai yra pražūtingi. Svarbų koordinavimo vaidmenį turės atlikti PPO. Kad padidintų savo atsparumą, importuojančios šalys raginamos užsitikrinti didesnę maisto tiekimo šaltinių įvairovę. Be to, norint užtikrinti pasaulio apsirūpinimą maistu, labai svarbu, kad tinkamai veiktų pasaulinės tiekimo grandinės ir logistika.

Vidutinės trukmės laikotarpiu ES toliau rems šalių perėjimą prie atsparių ir tvarių žemės ūkio ir žuvininkystės maisto produktų sistemų. Tokia parama apima analitinę ir politinę paramą, kurios priemonės parengtos po 2021 m. Aukščiausiojo lygio susitikimo maisto sistemų klausimais ir Aukščiausiojo lygio susitikimo mitybos reikšmės ekonomikos augimui klausimais. Atsižvelgdama į tai, ES stiprins tarptautinį bendradarbiavimą maisto produktų mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje ir, be kita ko, vadovaus Konsultacinei tarptautinių žemės ūkio tyrimų grupei (CGIAR), ypatingą dėmesį skirdama prisitaikymui prie klimato kaitos bei jos švelninimui ir tvariam gamtos išteklių valdymui bei apsaugai ir taikydama tokius principus, kaip agroekologijos, kraštovaizdžio tvarkymo, agromiškininkystės, prekybos srautų ir gamybos sistemų įvairinimo ir maisto nuostolių bei atliekų mažinimo. Be to, ES stiprins tarptautinį bendradarbiavimą mitybos ir sveiko maisto klausimais, įskaitant humanitarinės pagalbos teikimą, ir bendradarbiavimą atsparių ir įtraukių vertės grandinių klausimais. Tvirtesnio

bendradarbiavimo su Afrikos šalimis pagrindą sudaro Afrikos Sąjungos ir ES kaimo vietovių pertvarkos veiksmų darbotvarkė, dėl kurios susitarta 2019 m.

ES yra pasirengusi, bendradarbiaudama su tarptautinėmis organizacijomis ir atsižvelgdama į šiuo metu vykstantį G 7 procesą, nustatyti grynųjų maisto produktų importuotojų poreikius ir prireikus į juos reaguoti tikslingai ir laikydamasi, pvz., Aukščiausiojo lygio susitikimo maisto sistemų klausimais kontekste parengtų nacionalinių planų ir pagal Išsamią Afrikos žemės ūkio vystymosi programą (CAADP) parengtų planų, remti tų šalių darbotvarkių įgyvendinimą.

ES aktyviai telkia tarptautinę bendruomenę, ragindama skubiai didinti daugiašalių veiksmų mastą, kad jie apimtų ne tik humanitarinę pagalbą. Šiais veiksmais ji, be kita ko, siekia užtikrinti, kad JT organai, kurių įgaliojimai susiję su apsirūpinimu maistu, galėtų imtis reikiamų veiksmų. Pavyzdžiui, svarbiausias įgaliojimas spręsti apsirūpinimo maistu klausimus yra suteiktas FAO. Jai tenka pagrindinis vaidmuo analizuojant ir šalinant Rusijos invazijos į Ukrainą poveikį tarptautinėms maisto sistemoms ir užkertant kelią tolesniam padėties blogėjimui, o kartu ypatingą dėmesį skiriant pažeidžiamiausių asmenų apsaugai. ES taip pat siekia užtikrinti, kad apsirūpinimo maistu klausimas būtų integruotas į visos JT sistemos, įskaitant JT Saugumo Tarybą ir Generalinę Asamblėją, pastangas dar kartą ryžtingai ginti tarptautinę taiką ir saugumą.

Komisija valstybėms narėms siūlo ir jas ragina:

- glaudžiai bendradarbiaujant su tarptautiniais partneriais, parodyti solidarumą su Ukraina teikiant **pagalbą maistu, humanitarinę pagalbą ir paramą jos žemės ūkio ir žuvininkystės sektoriui;**
- remiant **žaliąjį ekonomikos atsigavimą, į platesnį politinį dialogą, finansavimo strategijas ir veiksmus toliau integruoti skolos mažinimo klausimą;**
- užtikrinti, kad, koordinuojant veiksmus su kitais pasauliniais veikėjais, būtų reguliariai stebimos ir analizuojamos maisto kainos ir maisto stygiaus klausimas, įskaitant atsargų kiekį šalių ir regionų lygmenimis, o atsargų galėtų gauti šalys, kurioms jų reikia;
- toliau remti šalių perėjimą prie atsparių ir tvarių žemės ūkio ir žuvininkystės maisto produktų sistemų;
- didinti **humanitarinę pagalbą didžiausią maisto stygių patiriantiems regionams ir gyventojų grupėms;**
- apsvaistinti **makroekonominės paramos mažų pajamų besivystančioms šalims, kuriose patiriamas maisto stygius,** galimybę tais atvejais, kai tenkinami tinkamumo finansuoti reikalavimai, kad būtų nustatytos poveikio švelninimo priemonės, kuriomis remiamos (maisto) kainų kilimo labiausiai

3. ES APSIRŪPINIMAS MAISTU

3.1. Maisto pakankamumas ir įperkamumas

Pavojus, kad ES pritrūks maisto, nekyla, tačiau mažas pajamas gaunantys asmenys gali jo neįpirkti.

ES iš esmės yra pajėgi apsirūpinti daugeliu žemės ūkio produktų ir yra grynoji kviečių eksportuotoja. Tačiau ES yra svarbi tokių specifinių produktų, kaip pašariniai baltymai, saulėgrąžų aliejus arba jūros gėrybės, kuriuos gali būti sunku (sparčiai) pakeisti, grynoji importuotoja. Rizikos, kad vartotojai pajus didelį šių produktų stygių, nėra. Nors pavojaus stabiliam maisto produktų tiekimui ES nekyla, dėl šio pažeidžiamumo ir maisto tiekimo grandinėje didėjančių gamybos sąnaudų maistas toliau brangsta. Jei ūkiuose patiriamos gerokai didesnės gamybos sąnaudos nebus kompensuojamos didesnėmis kainomis, gali atsirasti netikrumas dėl tiekimo.

Atsižvelgdama į tai, Komisija neseniai sukūrė naują **Europos pasirengimo aprūpinimo maistu krizėms ir reagavimo mechanizmą (EFSCM)⁴**, kuriuo siekiama padidinti Europos ir nacionalinių administracijų, taip pat atitinkamų ES nepriklausančių šalių ir privačių suinteresuotųjų subjektų koordinavimo pastangas siekiant krizės metu užtikrinti maisto tiekimą ir aprūpinimą maistu. Taikant šį 2022 m. kovo 9 d. pradėjusį veikti mechanizmą bus atlikta **išsami ES maisto tiekimo grandinės rizikos ir pažeidžiamumo apžvalga** ir pateiktos rekomendacijos bei pasiūlyta tinkama rizikos mažinimo priemonė.

ES apsirūpinimo maistu ir maisto saugos pamatas, taip pat per dabartinę krizę, yra gerai veikianti **bendroji rinka**. Mūsų tiekimo grandinės yra viena nuo kitos priklausomos ir bet koks nepagrįstas bendrosios rinkos apribojimas gali turėti nenumatytų pasekmių, kurios gali kelti grėsmę mūsų saugaus maisto tiekimui. Komisija griežtai prieštarauja valstybių narių priemonėms, kuriomis siekiama apsaugoti vidaus maisto produktų tiekimą užkertant kelią eksportui. Tokios **prekybą iškreipiančios priemonės yra a priori nesuderinamos su bendrąja rinka ir galiausiai turės neigiamą poveikį apsirūpinimui maistu**. Svarbu, kad valstybės narės koordinuotų priemones siekdamas gerinti prekybos srautus ir padėti prekėms bei maistui patekti ten, kur jų labiausiai reikia. Sąjungos parengties ir koordinavimo pajėgumai bus toliau didinami, o nepagrįsto apribojimo rizika – mažinama pagal surinktą **bendrosios rinkos veikimo užtikrinimo ekstremaliose situacijose priemonę**. Pagal Reglamentą (ES) 2019/452 Komisija ir valstybės narės **atlieka tiesioginių užsienio investicijų (TUI) tikrinimą**, kuriuo remdamosi galėtų apsvarstyti galimą TUI poveikį itin svarbių išteklių tiekimui ir apsirūpinimui maistu. Naujos TUI bus išsamiai vertinamos siekiant nustatyti jų galimą poveikį maisto tiekimui ir kainoms.

Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas pažeidžiamiausiems asmenims, įskaitant pabėgėlius iš Ukrainos ir mažas pajamas gaunančius asmenis, kurie jau patiria didelių energijos kainų poveikį ir tebekenčia nuo COVID pandemijos sukulto socialinio bei ekonominio sukrėtimo. Tyrimai parodė, kad 2008 m. padidėjus maisto kainoms namų ūkiai vidutiniškai pirko mažiau vaisių ir daržovių ir rinkosi pigesnius maisto produktus, kurių energinė vertė paprastai būna didelė, o maistinė – maža (t. y. juose trūksta sveikatai būtinų vitaminų, mineralų ir skaidulų).

Brangstant maisto produktams, svarbu imtis socialinės politikos priemonių, kuriomis siekiama tiek nuo maisto stygiaus apsaugoti pažeidžiamiausius gyventojus, tiek užtikrinti, kad visi, ypač pažeidžiamoms grupėms priskiriami asmenys, kaip antai vaikų turinčios šeimos ir vyresnio amžiaus bei mažas pajamas gaunantys asmenys, galėtų įpirkti pakankamai sveiko ir maistingo maisto. Šios priemonės turi sudaryti neatskiriama integrato požiūrio, kurio laikantis šalinamos pagrindinės skurdo ir socialinės atskirties

⁴ 2021 m. lapkričio 12 d. „Nenumatytų atvejų planas siekiant užtikrinti maisto tiekimą ir aprūpinimą maistu per krizes“, COM(2021) 689.

priežastys, dalį. Be to, vadovaudamasi Europos vaiko garantijų sistema, valstybės narės gali užtikrinti, kad vaikai, kuriems reikia pagalbos, gautų pakankamai ir sveiko maisto, taip pat galėtų bent vieną kartą per dieną mokykloje sveikai pavalgyti.

Valstybės narės gali pasinaudoti ES fondais, pvz., Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondu (EPLSAF), kuris remia ES šalių veiksmus, kuriais teikiama pagalba maistu ir (arba) pagrindinė materialinė pagalba labiausiai skurstantiems asmenims, ir kurio lėšomis teikiama pagalba maistu pasiekia per 15 mln. žmonių. Valstybės narės savo išteklius gali papildyti pasinaudodamos Sanglaudai ir Europos teritorijoms skirta ekonomikos gaivinimo pagalbos iniciatyva (REACT-EU), o, įgyvendindamos savo EPLSAF programas, gali kuo geriau pasinaudoti papildomomis lankstumo priemonėmis, numatytomis pagal Komisijos neseniai pasiūlytą iniciatyvą „Sanglaudos veiksmai dėl pabėgėlių Europoje“ (CARE).

Siekdamos sumažinti didelių maisto kainų poveikį pažeidžiamiausiems asmenims, valstybės narės gali taikyti **sumažintus pridėtinės vertės mokesčio tarifus** ir skatinti ekonominės veiklos vykdytojus mažinti kainas vartotojams. 2021 m. gruodžio mėn. Taryba susitarė dėl ES lygmens PVM tarifų reformos, kuria valstybėms narėms suteikiama galimybė toliau mažinti tam tikroms prekėms ir paslaugoms, kuriomis tenkinami pagrindiniai poreikiai, visų pirma maistui, taikomus tarifus, kol jie bus lygūs 0 proc. Šia galimybe valstybės narės jau gali pasinaudoti. Be to, veiksmingas ir efektyvus maisto įperkamumo problemos sprendimo būdas gali būti fiksuotosios išmokos namų ūkiams.

3.2. ES žemės ūkio rinkų stabilizavimas ir gamintojų rėmimas

Rinkos dinamika daro įtaką gamintojų pasirinkimui. Siekiant sumažinti didelių kainų daromą spaudimą, būtų galima atlikti trumpalaikius koregavimus, kuriais būtų sumažinta kuro paklausa ir pašarų naudojimas, o paskatomis sėti daugiau vasarinių kviečių – padidinta pasiūla. Vis daugiau ūkininkų ūkininkauja tvariai ir reikėtų toliau tai skatinti.

Pagal bendrą žemės ūkio politiką (BŽŪP) ir bendrą žuvininkystės politiką (BŽP) numatyta įvairių priemonių, įskaitant **kainų apsaugos priemone** ir galimybę imtis **išskirtinių priemonių**. Šios priemonės gali būti taikomos siekiant užtikrinti rinkų stabilumą ir reaguojant į išskirtines aplinkybes. Tikslinga parama gamintojams, kurių gamybos sąnaudos didėja, yra būtina, tačiau ji neturėtų trukdyti siekti ilgalaikių maisto sistemos atsparumo ir tvarumo didinimo tikslų.

Komisija **dabartinę padėtį atidžiai stebi** pasinaudodama 2008 m. sukurtomis rinkos tyrimo priemonėmis⁵. Kad vyraujant aukštomis kainoms galėtų geriau stebėti atsargų lygį ir jaučiamą tiekimo neapibrėžtumą, Komisija pasiūlys valstybėms narėms **kas mėnesį teikti duomenis apie privačias** pagrindinių maisto ir pašarų prekių **atsargas**, kuriais remdamasi galėtų laiku pateikti tikslų vaizdą apie tokių atsargų pakankamumą.

⁵ ES žemės ūkio maisto produktų rinkos stebėjimo centrai: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/facts-and-figures/markets/overviews/market-observatories_lt.

Europos Sąjungos žvejybos ir akvakultūros produktų rinkų stebėsenos centras (EUMOFA): <https://www.eumofa.eu/>.

Trumpalaikė žemės ūkio produktų rinkos perspektyva (kitas leidinys planuojamas 2022 m. balandžio 4 d.): https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/facts-and-figures/markets/outlook/short-term_lt.

Atsižvelgdama į dabartinę išskirtinę padėtį, Komisija pasiūlė **500 mln. EUR vertės paramos priemonių rinkinį**, kurio lėšomis, be kita ko, pasinaudojant krizių rezervu, būtų remiami labiausiai nuo sunkių karo Ukrainoje padarinių nukentėję gamintojai. Tuo remdamosi valstybės narės galėtų teikti finansinę paramą ūkininkams ir taip prisidėti prie visuotinio apsirūpinimo maistu arba rinkos sutrikimų, atsiradusių dėl padidėjusių gamybos sąnaudų ar prekybos apribojimų, šalinimo. Pirmenybė turėtų būti teikiama tvariai ūkininkaujantiems ūkininkams, kartu užtikrinant, kad priemonės būtų taikomos labiausiai nuo krizės nukentėjusiems sektoriams ir ūkininkams. Siekdama padėti spręsti su pinigų srautais susijusias problemas, kurių galėtų kilti šį rudenį, Komisija leis valstybėms narėms nuo 2022 m. spalio 16 d. ūkininkams mokėti **didesnes tiesioginių išmokų** ir su plotu bei gyvuliais siejamų kaimo plėtros priemonių **išankstines išmokas**.

Ribotos ES tiekimo galimybės priklauso nuo turimos derlingos žemės. Siekdama padidinti ES gamybos pajėgumus, šiandien Komisija priėmė įgyvendinimo aktą, kuriuo išimties tvarka laikinai leidžiama valstybėms narėms **nukrypti nuo tam tikrų žalinimo įpareigojimų**. Visų pirma jos gali leisti 2022 m. pūdyje, priklausančiame ekologiniu požiūriu svarbiai vietai, **auginti bet kokius maistinius ir pašarinius augalus**, kartu nemažindamos žalinimo išmokos. Ši laikina lankstumo priemonė suteiks galimybę ūkininkams šiais metais pakoreguoti ir išplėsti savo pasėlių planus.

Komisija pritaria valstybių narių sprendimui pasinaudoti galimybėmis **sumažinti į degalus įmaišomų biodegalų dalį**; dėl to galėtų sumažėti ES žemės ūkio paskirties žemės, naudojamos biodegalų žaliavoms auginti, dalis, taigi ir spaudimas maisto ir pašarų rinkoms.

Dėl žuvininkystės sektoriaus veiklos vykdytojų Komisija svarsto galimybę pradėti taikyti Europos jūrų reikalų, žvejybos ir akvakultūros fondo (EJRŽAF) krizių valdymo mechanizmą⁶, skirtą ypatingiems įvykiams, dėl kurių smarkiai sutrinka rinkos. Pagal jį valstybės narės gali teikti kompensacijas veiklos vykdytojams už prarastas pajamas bei ekonominius nuostolius ir kompensacijas žuvininkystės produktus sandėliuojančioms pripažintoms gamintojų organizacijoms ir asociacijoms⁷.

Kad valstybės narės galėtų pašalinti dėl karo Ukrainoje kilusius didelius ekonomikos sutrikimus, 2022 m. kovo 23 d. Komisija priėmė naują atskirą **laikinąją valstybės pagalbos krizės sąlygomis programą**. Pagal ją galima teikti paramą tiesiogiai arba netiesiogiai krizės paveiktoms įmonėms, įskaitant ūkininkus ir žvejus. Ji gali būtų teikiama kaip likvidumo parama ir pagalba padidėjusioms dujų ir elektros energijos išlaidoms padengti. Pagal šią sistemą galima teikti pagalbą, įskaitant tiesiogines dotacijas, nuo krizės nukentėjusiems gamintojams (pvz., tiems, kuriuos paveikė gerokai padidėjusios, visų pirma dėl pabrangusių pašarų ir trąšų, gamybos sąnaudos) ir pagalbą daug energijos naudojančioms įmonėms (pvz., trąšų gamybos ir perdirbimo pramonės įmonėms).

Trumpuoju laikotarpiu susirūpinimas kyla ir dėl **pašarų pakankamumo**. Gyvulių augintojai ir akvakultūros produktų gamintojai jau ieško alternatyvių tiekimo šaltinių, kuriais pakeistų dėl karo prarastus šaltinius. Kai kurios valstybės narės nusprendė

⁶ Europos jūrų reikalų, žvejybos ir akvakultūros fondo (EJRŽAF) parama pagal Reglamento (ES) 2021/1139 26 straipsnio 2 dalį.

⁷ Pagal Reglamento (ES) Nr. 1379/2013 dėl bendro žvejybos ir akvakultūros produktų rinkų organizavimo 30 ir 31 straipsniuose nustatytą sandėliavimo mechanizmą.

tinkamai pagrįstais atvejais išimtinai ir laikinai pasinaudoti ES teisės aktuose⁸ numatytais importui skirtomis lankstumo priemonėmis, kurias taikant nekyla pavojus maisto saugai ir vartotojų sveikatai. Komisija atlieka tokių nacionalinių priemonių stebėseną. Galiausiai, atsižvelgiant į konkrečius kiaulienos sektoriuje kylančius sunkumus, nustatomos kiaulienos rinkai remti skirtos rinkos apsaugos priemonės.

Aukštos trąšų kainos skatina veiksmingesnį jų naudojimą ir inovacijas naudojant tvaresnes alternatyvas, padedančias siekti strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ tikslo iki 2030 m. prarandamą maisto medžiagų kiekį sumažinti 50 proc. Pavyzdžiui, ekologiniame žemės ūkyje naudojama nedaug mineralinių trąšų, todėl didėjančių kainų poveikis jame jaučiamas mažiau. Vis dėlto trumpuoju laikotarpiu, kol bus imta naudoti tvarių tipų trąšas arba tvarius tręšimo metodus, **mineralinių trąšų kainai ir pakankamumui** ir toliau turi būti teikiamas prioritetas. ES trąšų pramonės subjektams turi būti suteikta galimybė importuoti produktus, įskaitant dujas, reikalingus trąšoms pačioje ES gaminti. Siekiant užtikrinti, kad nekiltų pavojaus prognozuojamam ES derliui, bus vykdoma trąšų kainų ir tiekimo ūkininkams stebėseną.

4. MAISTO SISTEMŲ ATSPARUMO UŽTIKRINIMAS

4.1. Tvarios maisto sistemos

Nors ir svarbios, trumpalaikės skubios paramos priemonės nepakeičia svarbaus tikslo ilgai maisto sektorių perorientuoti siekiant tvarumo ir atsparumo.

Užtikrinant apsirūpinimą maistu labai svarbus maisto darnumas. Jei nebus įgyvendinta strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“ ir Biologinės įvairovės strategijoje išdėstyta pertvarka, vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu apsirūpinimui maistu kils didelis pavojus, o jo poveikis visame pasaulyje bus negrįžtamas. Įgyvendindama šias strategijas, Komisija nori **užtikrinti, kad nenukentėtų bendras ES žemės ūkio, žuvų ir jūros gėrybių produktų gamybos našumas.**

Puikiai suprasdama mūsų sveikatos, ekosistemų, tiekimo grandinių, vartojimo modelių ir planetos išgalių tarpusavio sąsajas, Komisija strategijoje „Nuo ūkio iki stalo“ išdėstė **sąžiningos, sveikos ir aplinkai palankios maisto sistemos** viziją. Šioje strategijoje Komisija pabrėžė ES maisto sistemos atsparumo svarbą siekiant pagal Europos socialinių teisių ramstį visomis aplinkybėmis užtikrinti piliečiams pakankamą įperkamo maisto tiekimą ir sąžiningai bei demokratiškai pereiti prie tvarių maisto sistemų.

Dabartinė krizė atskleidžia ES maisto sistemos priklausomybės nuo importuojamų išteklių, kaip antai iškastinio kuro, trąšų, pašarų ir žaliavų, problemą ir patvirtina būtinybę **iš esmės perorientuoti ES žemės ūkį** ir ES maisto sistemas tvarumo link, laikantis žaliojo kurso ir reformuotos BŽŪP ir pasinaudojant ilgalaikėje kaimo vietovių vizijoje siūlomais užduotį palengvinančiais veiksmais⁹.

Esminiai perėjimo prie tvaraus žemės ūkio elementai – geresnis ir mažesnis išteklių (maisto medžiagų, pesticidų) naudojimas ir (mažiau nuo tokių išteklių priklausantis)

⁸ 2005 m. vasario 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 396/2005 dėl didžiausių pesticidų likučių kiekių augalinės ir gyvūninės kilmės maiste ir pašaruose ar ant jų ir iš dalies keičiantis Tarybos direktyvą 91/414/EEB.

⁹ Ilgalaikė ES kaimo vietovių vizija: stipresnės, sujungtos, atsparios ir klestinčios kaimo vietovės iki 2040 m., COM(2021) 345 *final*.

ekologinis ūkininkavimas. Panaikinus sužvegotų žuvų švaistymo jas išmetant į jūrą praktiką ir laimėjus kovą su neteisėta, nedeklaruojama ir neregamentuojama žvejyba, žuvų išteklių pasieks tvarų lygį. Dabartinė krizė taip pat pabrėžia neveikimo kainą, taip pat būtinybę skubiai spręsti uždavinius, susijusius su žemės ūkio našumu ir netiesioginio žemės naudojimo keitimo padariniais aplinkai, be kita ko, trečiosiose šalyse.

Sušvelninti neigiamą poveikį gamybos sąnaudoms taip, kad nesumažėtų gamybos pajėgumai, gali **moksliniais tyrimais, žiniomis, technologijomis, agroekologija ir geriausios praktikos taikymu grindžiamos inovacijos**. Jos gali **padėti užtikrinti ilgalaikę pažangą didinant našumą** ir taip įgyvendinti žaliają pertvarką. Dar svarbiau tai, kad jos padės įgyvendinti esminius pokyčius visuomenėje mažinant maisto švaistymą, skatinant vartoti daugiau augalinės kilmės produktų ir užmezgant partnerystės ryšius su trečiosiomis šalimis tvarioms maisto sistemoms plėtoti. Turėdami daugiau informacijos apie maisto darnumą, vartotojai galės rinktis darnius produktus. Kovoiant su maisto praradimu ir švaistymu mažinamas spaudimas ribotiems gamtos ištekliams ir padedama taupyti, o persikirstant maisto perteklių padedama tiems, kuriems jo reikia.

Pirmenybė turi būti teikiama veiksams, kuriais, pasinaudojant tiek technologinėmis, tiek agroekologinėmis inovacijomis, **derlius** didinamas **tvariai**. Komisija pasiūlys naujas taisykles, kuriomis bus sudarytos palankesnės sąlygos tiekti rinkai **augalų apsaugos produktus, kurių sudėtyje yra biologinių veikliųjų medžiagų**. Be to, ji vertina galimybes nustatyti naujas taisykles dėl **naujų genomikos metodų**, kuriuos taikant gali būti sukurtos temperatūros svyravimams ir su klimatu susijusioms grėsmėms mažiau jautrių, augalų kenkėjams atsparesnių ir trąšas efektyviau įsisavinančių augalų veislės. Siekiant išsaugoti dirvožemio derlingumą, pagal programą „Europos horizontas“ įgyvendinama Europos dirvožemio būklės gerinimo misija, kuria siekiama sukurti 100 gyvųjų laboratorijų ir kelrodžių projektų, rodysiančių pavyzdį, kaip atkurti gerą dirvožemio būklę.

Dabartinė dramatiška krizė patvirtina, kad, norėdami pasirengti būsimoms krizėms, turime pasirūpinti, kad **maisto sistema greičiau taptų tvaria**. Imdamasi su 2021 m. JT aukščiausiojo lygio susitikimu maisto sistemų klausimais susijusių tolesnių veiksmų, Komisija dalyvaus aštuoniose koalicijose¹⁰, kurių visų tikslas – maisto sistemos pertvarka, atsparumas ir tvarus našumo didinimas.

2023–2027 m. BŽŪP strateginiai planai atliks labai svarbų vaidmenį remiant perėjimą prie **tvarios žemės ūkio praktikos ir atsparių gamybos sistemų**, nes juose visų pirma derinama labiau į rezultatus orientuota politikos sistema ir veiksmingesnės politikos priemonės bei mechanizmai. Būsimoje Komisijos pastabose dėl valstybių narių planų projektų šiems aspektams bus skiriama daugiausia dėmesio.

Komisija ragina valstybes nares užtikrinti **teisingesnį pajamų paramos paskirstymą**, kad visų pirma būtų didinamas mažų ir vidutinių ūkių, kurie yra neatsparūs rinkų nestabilumui, galinčiam kelti grėsmę veiklos tęstinumui, atsparumas. Be to, Komisija ragina valstybes nares aktyviau naudotis Žemės ūkio fondu kaimo plėtrai – jo lėšomis finansuoti **rizikos valdymo priemones**, padėti ūkininkams padengti įplaukų ir pajamų

¹⁰ 8 koalicijos, kuriose dalyvaus Komisija: „Maistas – ne šiukšlės“, „Sveikas maistas iš tvarių maisto sistemų vaikams ir visiems“, „Maitinimo mokyklose koalicija“, „Vandenių teikiamas maistas“, „Agroekologija“, „Bado panaikinimas“, „Maisto krizių įveikimas taikant humanitarinio, vystymosi ir taikos aspektų sąsają“, „Tvarus našumo didinimas“. Daugiau informacijos – <https://foodsystems.community/coalitions/>.

nuostolius, remti trumpų tiekimo grandinių kūrimą ir kitoki ūkių pajamų įvairinimą. Ji taip pat palankiai vertina planus sudaryti palankesnes **sąlygas** ūkininkams **gauti kreditą**, kad jie galėtų investuoti į tvarius gamybos metodus, įskaitant, pavyzdžiui, atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybą ir naudojimą.

Šiomis aplinkybėmis Komisija taip pat tikisi, kad valstybės narės nustatys ir taikys naują sąlygų mechanizmą taip, kad būtų **kuo geriau įgyvendinti klimato ir aplinkos tikslai, o kartu kuo labiau sumažintas jo galimas trumpalaikis poveikis gamybos pajėgumams**. Pavyzdžiui, nustatant minimalią ariamosios žemės dalį, kurią reikia skirti biologinei įvairovei, daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama tokių negamybinių elementų, kaip kraštovaizdžio elementai (pvz., gyvatvorės ir medžiai), išlaikymui ir įrengimui, o ne pūdymui paliktai žemei (nes taip būtų ribojamas ES gamybos potencialas).

Valstybės narės raginamos peržiūrėti savo BŽŪP strateginius planus, kad padėtų ūkininkams taikyti tokią praktiką, pagal kurią būtų **optimizuojamas trąšų veiksmingumas ir taip mažinamas jų naudojimas**. Tokia praktika gali būti taikoma užsiimant tiksliuoju ūkininkavimu, tačiau svarbus vaidmuo gali būti atliekamas ir užsiimant ekologiniu ūkininkavimu bei agroekologija ir, pasikonsultavus dėl maisto medžiagų valdymo bei išklausių mokymus šia tema, veiksmingai naudojant trąšas. Valstybės narės turėtų pasinaudoti visomis savo BŽŪP strateginiuose planuose numatytomis su tuo susijusiomis galimybėmis, taip pat galimybėmis optimizuoti bei mažinti kitų išteklių, pavyzdžiui, antibiotikų ir pesticidų, naudojimą ir užsiimti sekvestruojamuoju ūkininkavimu.

4.2. Atsparumo didinimas mažinant priklausomybę nuo iškastinio kuro ir importuojamų išteklių

Kad ES maisto sektorius būtų atsparus, reikalingi įvairūs importo šaltiniai ir pardavimo rinkos, o tai galima užsitikrinti vykdant plataus užmojo ir tvirtą prekybos politiką, imantis daugiašalių veiksmų ir sudarant prekybos susitarimus. Karas Ukrainoje ir rinkų reakcija į jį parodė, kad **reikia spręsti Europos žemės ūkio ir žuvininkystės sektorių priklausomybės nuo energijos ir energijai imlių produktų importo problemą**.

Ypač svarbu **mažinti priklausomybę nuo naudojant iškastinį kurą gaminamų mineralinių trąšų**. Azoto trąšos daugiausia gaminamos naudojant gamtines dujas (tiek kaip energijos šaltinį, tiek kaip reaguojančiąją medžiagą). Pakeisti naudojant iškastinius išteklius gaminamus produktus, medžiagas ir energiją ir taip prisidėti prie ekonomikos priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo gali padėti investicijos į žiedinę bioekonomiką¹¹. Svarbi inovacijų sritis – mineralinių trąšų gamyba naudojant švarias technologijas. Komisija remia, pvz., trąšų gamintojų, perėjimą prie **žaliojo amoniako**¹² diegiant švariojo vandenilio technologijas. Toks perėjimas aptariamasis Komisijos

¹¹ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/farming/documents/factsheet-agri-value-chains_en.pdfhttps://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/farming/documents/factsheet-agri-water-nutrients-waste_en.pdf.

¹² Trumpuoju ir vidutinės trukmės laikotarpiu maždaug 30–35 mlrd. EUR vertės projektai galėtų būti įgyvendinami, pvz., Ispanijoje, Nyderlanduose, Austrijoje ir Švedijoje.

vandenilio strategijoje¹³ ir jį remia **Švariojo vandenilio aljansas**, o investicijoms į jį numatyta skirti 800 mln. EUR.

Fosfatas ir kalio karbonatas yra pagrindinės maisto medžiagos, naudojamos geram aukštos kokybės lauko kultūrų derliui užtikrinti. Dauguma jų atsargų yra trečiosiose šalyse, įskaitant Rusiją, Kiniją, Maroką ir Baltarusiją, todėl priklausomybė nuo jų abiejų importo – didžiulė. Rusijos ir Baltarusijos kalio karbonato eksportas sudaro 40 proc. pasaulinės prekybos šia medžiaga. Dėl neseniai patvirtintų sankcijų Europos Sąjunga importo iš šių dviejų šalių dalį – atitinkamai 60 proc. kalio karbonato ir 35 proc. fosfatų – turės pakeisti importu iš kitų šaltinių. Šiuos išteklius gauti iš kitų šalių gali būti lengviau pasinaudojant jau sudarytais laisvosios prekybos susitarimais. Komisija atidžiai stebės padėtį, kad galėtų numatyti galimą stygių ir prireikus imtis laikinų taisomųjų veikslių tokių žaliavų gavimui palengvinti.

Pagal programą „**Europos horizontas**“ Sąjunga toliau investuos į mokslinius tyrimus ir inovacijas, kad būtų rasta pakaitalų naudojamoms sintetinėms trąšoms ir ES sparčiau pereitų prie tvarių, žiedinių ir efektyviai išteklius naudojančių maisto sistemų. Pagal vieną iš programos „Europos horizontas“ 2021–2022 m. darbo programų žiedinės ekonomikos ir bioekonomikos sektoriams bus skirtas didelis – 268,5 mln. EUR – biudžetas. Be to, siekiant sustiprinti pirminių gamintojų padėtį, iki 1 mlrd. EUR suma septynerių metų laikotarpiui bus skirta Europos žiedinės biožaliavinės ekonomikos partnerystei. Taip remiami Bioekonomikos strategijoje nurodyti perspektyvūs veiksmai, kaip antai: **didinti tvarų biomasės naudojimą, atgauti daugiau vertingų maisto medžiagų** (įskaitant fosfatus¹⁴ ir maisto medžiagas iš mėšlo) **ir gaminti daugiau biologinių alternatyvių medžiagų** (be kita ko, naudojant šalutinius produktus, liekanas ir atliekų srautus), kad maisto medžiagų ciklas būtų uždaras, o kartu būtų išsaugota vandens, oro ir dirvožemio kokybė. Bus sudarytos palankesnės sąlygos žiedinės ekonomikos produktams patekti į vidaus rinką¹⁵. Siekdama suteikti platesnes galimybes naudoti iš mėšlo atgautas maisto medžiagas, Komisija toliau svarstys kitus saugaus reglamentavimo veiksmus. Be to, Komisija su valstybėmis narėmis parengs integruotą maisto medžiagų valdymo veiksmų planą, pagal kurį būtų sprendžiama taršos maisto medžiagomis jos susidarymo vietoje problema ir didinamas gyvulininkystės sektoriaus tvarumas.

Didėjant energijos vartojimo efektyvumui, pramoninių šalių žemės ūkio ir jūros gėrybių produktų gamybos sektoriuose sunaudojamos energijos kiekis jau mažėja¹⁶. Efektyvumą dar galima padidinti **efektyviau naudojant azotą, naudingai panaudojant biomasę ir mažinant maisto švaistymą**. Toliau didinti trąšų naudojimo ūkiuose efektyvumą, be kita ko, taikant **tiksliojo ūkininkavimo** metodus, bus siekiama atliekant tikslinius mokslinius tyrimus ir diegiant inovacijas. Be to, ES finansavimu skatinami tvarių maisto gamybos sistemų, įskaitant **mišrųjį ūkininkavimą, agroekologiją ir ekologinį ūkininkavimą**, moksliniai tyrimai. Ypatingas dėmesys bus skiriamas svarbų vaidmenį tose gamybos sistemose atliekantiems azotą fiksuojantiems ankštiniams augalams, kuriems reikia

¹³ COM(2020) 301 *final*.

¹⁴ Pavyzdžiui, „*Phos4You* – iš nuotekų gauto fosforo perdirbimo technologijų diegimas Šiaurės Vakarų Europoje“ ([Phos4You - PHOSphorus Recovery from waste water FOR YOUr Life | INTERREG NWE \(nweurope.eu\)](https://www.phos4you.eu/)).

¹⁵ 2022 m. liepos 15 d. įsigaliojus Reglamentui (ES) 2019/1009 dėl ES tręšiamųjų produktų tiekimo rinkai.

¹⁶ Crippa et al. (2021) *Nature Food*, [http://www.nature.com/articles/s43016-021-00225-9](https://www.nature.com/articles/s43016-021-00225-9).

mažiau azoto trąšų. Traktorių dyzelino naudojimą būtų galima sumažinti diegiant inovacijas, kuriomis mažinamas augalų apsaugos produktų naudojimas ir mechaninis piktžolių naikinimas.

Prie iškastinio kuro naudojimo jūros gėrybių produktams gaminti mažinimo taip pat bus prisidedama **tvariai valdant žuvų išteklius** ir naudojant efektyviau energiją naudojančius žvejybos laivus.

Kitas prioritetas, kurį įgyvendinti padeda BŽŪP strateginiai planai, EJRŽAF¹⁷ ir finansavimas pagal priemonę „Next Generation EU“, yra **paspartinti atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybą ir naudojimą**. Ūkiai, kuriuose naudojant vėjo ar saulės energiją arba biodujas gaminama elektros energija, ne tik padidins savo atsparumą, bet ir prisidės prie Europos energijos tiekimo saugumo ir tvarumo. Per šią krizę turime dėti pastangas, kad maistinių ir pašarinių augalų kaip biodegalų žaliavos naudojimas nedidėtų. Komisija ragina valstybes nares didinti investicijas į biodujų gamybą ūkiuose ar žemės ūkio kooperatyvuose iš tvarių biomasės šaltinių, įskaitant visų pirma žemės ūkio ir akvakultūros atliekas ir liekanas, taip kaimo ekonomikoje įtvirtinant vertės kūrimą.

Priklausomybės nuo pašarų importo mažinimas yra dalis didesnės ES maisto sistemos pertvarkos, kuria siekiama į mitybą įtraukti daugiau augalinių produktų ir kuria užtikrinamas didesnis maisto sistemos atsparumas ir nepriklausomumas. Versalio deklaracijoje Europos Vadovų Taryba paragino skatinti **ES augalinių baltymų gamybą**.

Galimybėmis savo 2023–2027 m. BŽŪP strateginiuose planuose numatyti susietąją paramą už baltymingų augalų auginimą ketina pasinaudoti bent 19 valstybių narių. Komisija ragina valstybes nares pasinaudoti ir kitomis augalinių baltymų gamybos, kaip **įvairiais pašarų šaltiniais grindžiamų tvaraus ūkininkavimo sistemų** dalies, rėmimo galimybėmis, įskaitant specialias sektorines intervencines priemones. Komisija ypatingą dėmesį baltymingiems augalams skirs valstybių narių BŽŪP strateginių planų suvestinėje ataskaitoje¹⁸, be to, ji atliks 2018 m. Ataskaitoje dėl augalinių baltymų gamybos plėtros Europos Sąjungoje¹⁹ nustatytą politikos peržiūrą.

¹⁷ Europos jūrų reikalų, žvejybos ir akvakultūros fondas.

¹⁸ Reglamento (ES) 2021/2115 141 straipsnio 2 dalis.

¹⁹ COM(2018) 757 *final*.

Komisija:

- **Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo (EPLSAF)** lėšomis remis ES šalių pagalbos maistu ir (arba) pagrindinės materialinės pagalbos teikimo labiausiai skurstantiems asmenims veiksmus;
- **pateiks 500 mln. EUR vertės paramos priemonių rinkinį**, skirtą labiausiai nukentėjusiems ūkininkams remti;
- įdiegs **rinkos apsaugos priemones**, skirtas konkrečioms rinkoms remti, ir vėliau šiais metais suteiks galimybę išmokėti didesnes **tiesioginių išmokų išankstines išmokas**;
- taikys naują atskirą **laikinąją valstybės pagalbos krizės sąlygomis sistemą**;
- leis valstybėms narėms **2022 m. nukrypti nuo tam tikrų žalinimo įpareigojimų**, kad produkcijai būtų panaudota papildoma žemės ūkio paskirties žemės dalis.

Valstybės narės raginamos:

- pasinaudojant naujais BŽŪP strateginiais planais **pirmenybę teikti investicijoms, kuriomis mažinama priklausomybė nuo dujų bei degalų ir tokių išteklių, kaip pesticidai ir trąšos, pvz.:**
 - investicijoms į tvarią biodujų gamybą, kurią vykdant mažinama priklausomybė nuo Rusijos dujų;
 - investicijoms į tikslų ūkininkavimą, kuriuo užsiimant mažinama priklausomybė nuo sintetinių ir mineralinių trąšų bei cheminių pesticidų;
 - paramai sekvestruojamajam ūkininkavimui, kuriuo užsiimant mažinamas išmetamas ŠESD kiekis ir užtikrinamos geresnės pajamos ūkininkams;
 - paramai agroekologinei praktikai, kurią taikant mažinama priklausomybė nuo cheminių medžiagų ir užtikrinamas ilgalaikis apsirūpinimas maistu.

5. BAIGIAMOSIOS PASTABOS

Dėl neišprovokuoto karo Europos žemyne Ukrainoje – šalyje, kurios dirvožemiai yra vieni derlingiausių Europoje, – vėl patiriamas maisto stygius.

Europos Vadovų Tarybos paskelbtoje Versalio deklaracijoje Komisija raginama imtis skubių veiksmų ir kuo greičiau pateikti pasiūlymų, kaip spręsti didėjančių maisto kainų ir pasaulio apsirūpinimo maistu klausimą. Šiame komunikate išdėstomi neatidėliotini ir šiuo metu vykdomi veiksmai, kuriais remiamas Ukrainos gyventojų aprūpinimas maistu ir apsirūpinimas maistu šalyse, kuriose jo trūksta. Jame nagrinėjamas maisto įperkamumo ES klausimas ir konkretūs trumpalaikiai gamintojams, patiriantiems dideles gamybos sąnaudas, kylantys uždaviniai. Komunikate primenamas Komisijos įsipareigojimas įgyvendinti žaliąjį kursą ir strategiją „Nuo ūkio iki stalo“ ir išdėstomi vidutinės trukmės veiksmai, kuriais remiamas perėjimas prie tvarios maisto sistemos.

Komisija ragina valstybes nares aktyviai imtis veiksmų ir greitai įgyvendinti būtinus veiksmus, kad būtų išspręsti neatidėliotini klausimai ir ilgalaikės pažeidžiamumo problemos. Daugelį šių priemonių valstybės narės gali įgyvendinti be papildomo ES

lygmens reguliavimo. Konkrečiai Komisija ragina valstybes nares prireikus peržiūrėti savo BŽŪP planus, kad būtų užtikrintas maisto sistemos atsparumas.

Be to, Komisija sustiprins savo pastangas ir bendradarbiavimą su tarptautinėmis organizacijomis bei kitais pagrindiniais subjektais, kad Rusijos invazijos į Ukrainą padariniai pasaulio apsirūpinimo maistu galimybėms būtų laiku ir veiksmingai pašalinti.